Taigi monetos chronologiškai apima labai ilgą laikotarpį. Remiantis jomis, senkapį būtų galima datuoti XV a. pradžia — XVII a., tačiau, galimas daiktas, kad XV a. pradžios monetos yra iš vėlesnių kapų.

PAPELKIŲ—VIZDERGIŲ (ŠIAULIŲ RAJ.) PILKAPIO IR SENKAPIO TYRINĖJIMAI 1973 M.

JUOZAS MARKELEVIČIUS, ROMAS OLIŠAUSKAS

1973 m. balandžio mėn. Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Mokslinės metodinės kultūros paminklų apsaugos tarybos archeologai, žvalgydami Šiaulių rajono paminklus, aplankė Papelkių—Vizdergių pilkapyną, 1884—1885 m. tyrinėtą T. Daugirdo. XIX a. pabaigoje čia buvo apie 25 pilkapius, o ekspedicijos metu rasta tik 1 pilkapio pusė ir 2 kitų pilkapių vainikų dalys. Paaiškėjo, kad kiti pilkapiai baigti ardyti, rekonstruojant Kuršėnų—Užvenčio plentą. Buldozeriu suardyti ne tik pilkapiai, bet ir pilkapyno teritorijoje buvęs senkapis. Lietuvos TSR Kultūros ministerijos muziejų ir kultūros paminklų apsaugos valdybos pavedimu 1973 m. liepos mėn. tarybos archeologijos grupė tyrė minėto pilkapyno ir senkapio liekanas.

Papelkių—Vizdergių pilkapiai ir senkapis yra apie 12 km į pietus nuo Kuršėnų, į vakarus nuo kelio Kuršėnai—Užventis, apie 200 m į šiaurę nuo Žaiginio upelio, ties Papelkių ir Vizdergių kaimų riba. Kaip aukščiau minėta, T. Daugirdas ištyrė 8 pilkapius, kuriuose rado II—III a. kapus. To laikotarpio palaidojimų buvo tikimasi rasti apardytame pilkapyje. Jo skersmuo 8 m prie pagrindo, sampilo aukštis 0,9 m. Pilkapio vainikas krautas iš stambių — iki 0,6 m skersmens — akmenų, vietomis pereinantis iš vienos eilės į 2—3 eilių vainiką. Pilkapyje rasti tik vieni griaučiai su moteriai būdingomis XIV—XV a. įkapėmis. Ištirtoje pilkapio dalyje ankstyvesnio palaidojimo nerasta. Tuo pilkapyno tyrinėjimai buvo baigti, jį reikia laikyti visiškai sunaikintu.

Senkapis, buvęs į pietus nuo pilkapių, taip pat labai apardytas — paviršius nu...mtas buldozeriu, dauguma kapų sunaikinti. Senkapyje ištirtas 125 m^2 dydžio plotas. Rasta 10 kapų, dalis jų apardyti. Mirusieji laidoti aukštielninki, galvomis į vakarus, tik kape Nr. 2 mirusioji palaidota galva į pietvakarius ir kape Nr. 1 (pilkapyje) — į pietus. Rankos sudėtos dubens srityje, kartais prie šlaunikaulių. Beveik visiems mirusiems įdėtos įkapės: geležiniai peiliai, žalvariniai žiedai, monetos. Vyrų ir moterų tradicinės įkapės yra peiliai, dažniausiai randami ties kairiuoju šlaunikauliu, o kartais net ant krūtinės (kapas Nr. 2). Žalvariniai žiedai po vieną arba po kelis randami ant pirštų, o kartais ir piniginėse, krūtinės srityje. Žalvariniai žiedai sudaro didžiausią radinių dalį. Juos ga-

lima suskirstyti į juostinius, signetinius ir ornamentuotus išplatinta priekine dalimi. Minėti žiedai yra daugmaž vienalaikiai, kadangi juostiniai randami viename kape su signetiniais, signetiniai — su ornamentuotais išplatinta priekine dalimi žiedais. Monetos rastos keturios — kape Nr. 2. Dvi jų — Žygimanto Augusto 1566 ir 1570 m. dvidenariai, kiti du dvidenariai — 1578 ir 1579 m. — Stepono Batoro laikų.

Plačiau reikėtų apsistoti prie kapo Nr. 1, aptikto pilkapio pagrinde. Mirusioji palaidota aukštielninka, galva į pietų pusę. Jos kojūgalyje padėtas puodas su anglimis. Ties pečiais ir dubeniu padėta po akmenį, o ties kojų pėdomis — trys. Rasta ir keletas įkapių. Krūtinės srityje — ornamentuota žalvarinė skardinė segė, žalvarinis išplatinta priekine dalimi žiedas, storo vilnonio audinio piniginė su žalvarinio užsegimo liekanomis, kurioje buvo įdėti cilindro formos smiltainio akmens verpstukas ir žalvarinis pinta priekine dalimi žiedas. Dubens srityje rastas geležinis tiesia geležte ir žemyn palenkta įkote peiliukas. Visus kape rastus radinius reikėtų datuoti XIV—XV a., kadangi panašios apskritos segės rastos Rumšiškių senkapyje ir datuojamos XIV—XVII amžiais [1].

Papelkių—Vizdergių senkapio kapus, remiantis aptiktais radiniais ir monetomis, galima datuoti XIV—XVI a. Surastas senkapis paaiškina, kodėl ir 1884—1885 m. T. Daugirdas pilkapiuose rado vėlyvų kapų. Matyt, XV—XVI a. kapinaitės apėmė ir dalį pilkapyno.

KITI 1972—1973 M. TYRINĖTI SENKAPIAI

Antalgė, Utenos raj.

1968 m. rudenį ūkinių darbų metu rasta kaukolė ir I tūkstantmečio pr. m. e. pabaigos papuošalų. 1972 m. Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institutas ištyrė čia 20 m^2 plotą. Kapų pėdsakų nerasta.

Tyrinėjimams vadovavo ist. m. k. V. Urbanavičius.

Noliškis, Šiaulių raj.

1973 m. Mokslinė metodinė kultūros paminklų apsaugos taryba ištyrė vieną apardytą pilkapį su akmenų vainiku. Rasti II a. kapo pėdsakai (paskiri žmonių kaulai, akinė segė, įmovinis ietigalis) bei 3 apardyti XVI—XVII a. kapai.

Tyrinėjimams vadovavo tarybos koordinacinės grupės vadovas M. Černiauskas.

Zastaučiai, Mažeikių raj.

Ventos kairiajame krante, žvyrduobės pakraščiuose, pastebėjus sudegusių kaulų fragmentų ir X—XIII a. radinių (dalgis, pa-

[1] **V. Urbanavičius,** Rumšiškėnai XIV—XVI amžiais, V., 1970, p. 19—20.